خراسان روزنامه صبح ایران
سه‌شنبه ۲۲ خرداد ۱۳۹۷ . ۲۷ رمضان ۱۴۳۹ . شماره ۱۹۸۳۹

دنیا در حوزه صادرات خدمات فنی و مهندسی معمولا از هلدینگ های مالی توانمندی برخوردار است و اکنون مناقصات بزرگی برای پروژه های کلان در منطقه برگزار می شود که برنده آن ها شرکت هایی از کشورهای دیگر با توان فنی و مهندسی بسیار کمتر از شرکت های خراسانی هستند اما آن چه باعث این موفقیت می شود چیزی نیست جز این که شرکت های خصوصی ما کوچک مقیاس و در رقابت از نظر مالی دارای مشکل هستند.

شرکت های کوچک مقیاس و نبود حمایت معضل صادرات خدمات فنی و مهندسی

بررسی صادرات فرصت های خدمات فنی و مهندسی خراسان رضوی که حتی آمار ندارد

ظرفیت مغفول صادرات خدمات فنی و مهندسی

ملیحه رفیع طلب
international@khorasannews.com

پیشرفت های فناوری و تغییرات ارزی طی چند سال اخیر، تغییراتی را در تمامی حوزه ها از جمله صادرات ایجاد کرده است و تمام دنیا به میزان کم یا زیاد دستخوش این تغییرات شده اند که ایران نیز از این قاعده مستثنی نیست. بسیاری از کشورهایی که روزگاری به عنوان مهم ترین و اصلی ترین کشورهای هدف صادراتی ایران شناخته می شدند، امروز خود به فناوری تولید محصولات ما دست یافته اند و چه بسا به دلیل نو بودن فناوری شان و از سویی توافق بر سر حذف تعرفه های واردات مواد اولیه یا حمل و نقل و ترانزیت با کشورهای رقیب ایران، محصولاتی را که سال ها از کشور ما وارد می کردند با قیمتی بسیار کمتر تولید می کنند و می روند تا جایگاه ما در بازارهای صادراتی بگذارند. این که تولید کننده ایرانی در این میان بی حمایت رها شده و خود باید برای رسیدن به جایگاه اصلی اش با بحران های مالی و اقتصادی و چالش های بانکی و بیمه ای دست و پنجه نرم کند مسئله دیگری است اما این که علاوه بر تولید ،ایران و به ویژه خراسان رضوی به واسطه حضور شرکت های بزرگ فنی و مهندسی ظرفیت های بی بدیلی برای صادرات این گونه خدمات دارد، موضوعی است که به نظر می رسد به اندازه اهمیت اش به آن توجه نشده است چنان که حتی آمار دقیقی از میزان این صادرات در دست نیست و درباره آن از ۷۵۰ میلیون یا چهار میلیارد دلار در سال صحبت به میان آمده است.

■ سهم خراسان رضوی چقدر است؟

رئیس اداره بازرگانی خارجی سازمان صنعت، معدن، تجارت و بازرگانی خراسان رضوی در این باره به خراسان رضوی می گوید: طبق آخرین اطلاعات ارائه شده از سوی سازمان توسعه تجارت ایران (بر اساس گزارش سازمان جهانی تجارت) صادرات خدمات فنی و مهندسی در دنیا طی سال ۲۰۱۵ میلادی به ۹۰ میلیارد دلار رسید که براساس همین گزارش ۱/۶ درصد آن متعلق به ایران بود. محمد علی امیر فخریان می افزاید: صادر کننده عمده خدمات فنی و مهندسی اتحادیه اروپا، کره جنوبی، چین، ژاپن، روسیه، آمریکا، ایران، هند، سوئیس و ترکیه هستند. وارد کننده عمده خدمات فنی و مهندسی هم اتحادیه اروپا، چین، ژاپن، عربستان، روسیه، آنگولا، کره جنوبی، آذربایجان، مالزی و کویت به شمار می آیند که جمعاً بیش از ۶۵ میلیارد دلار واردات خدمات فنی و مهندسی داشته اند.

وی درباره آمار و ارقام این حوزه صادراتی طی سال گذشته نیز یادآور می شود: تا پایان بهمن سال ۹۶ بیش از ۷۵۰ میلیون دلار خدمات فنی و مهندسی از کشور صادر شده که بیش از ۵۶ میلیون دلار معادل ۷/۴ درصد آن مربوط به استان خراسان رضوی است. این آمار صرفا در خصوص صادر کنندگانی است که قصد داشتند از ضمانت نامه های بانکی یا تسهیلات آیین نامه اجرایی صادرات خدمات فنی و مهندسی استفاده کنند و قطعا میزان واقعی صادرات بیش از این ارقام است.

■ کدام کشورها از ما خدمات فنی و مهندسی می گیرند

وی درباره نوع حمایت هایی که از صادر کنندگان خدمات فنی و مهندسی صورت می گیرد نیز اظهار می کند: تصویب آیین نامه اجرایی حمایت از صادر کنندگان خدمات فنی و مهندسی به سه صورت، تسهیل صدور ضمانت نامه ها، دریافت تسهیلات بانکی و صدور مجوز ورود موقت ماشین آلات و تجهیزات صادر کنندگان پیش بینی شده است.

امیر فخریان با اشاره به این که صادرات خدمات فنی و مهندسی ایران به ۵۰ کشور جهان صورت می گیرد، از اکوادور، ازبکستان، ارمنستان، پاکستان، تاجیکستان، سوریه، عراق، اوگاندا، افغانستان، بولیوی، تانزانیا، سریلانکا، گرجستان و ترکمنستان به عنوان مهم ترین بازارهای هدف صادرات خدمات فنی و مهندسی ایران نام می برد و می گوید: به طور کلی می توان گفت عمده وارد کنندگان خدمات فنی و مهندسی از استان کشورهای CIS افغانستان و عراق هستند.

■ چه خدماتی صادر می کنیم؟

رئیس اداره بازرگانی خارجی سازمان صنعت، معدن، تجارت و بازرگانی خراسان رضوی در خصوص ظرفیت های صادراتی استان در حوزه خدمات فنی و مهندسی با تاکید بر این که بیشتر صادرات خدمات فنی و مهندسی استان مربوط به برق و بعد از آن ساخت و ساز، آب رسانی، راه سازی و ساخت تونل است، می گوید: همچنین در زمینه های صنایع تبدیلی، کشاورزی و گلخانه ای، خدمات در حوزه دام و طیور و انرژی های تجدید پذیر صادرات چشمگیری داشته ایم و در آینده نه چندان دور نیز به بخش خدمات انتقال گاز شهری ورود خواهیم کرد.

■ موانع پیش روی صادرات خدمات فنی و مهندسی

اما این که چرا با وجود این ظرفیت ها هنوز آمار و ارقام صادرات خدمات فنی و مهندسی استان در قد و قواره لازم نیست، سوالی است که امیر فخریان در پاسخ به آن انگشت اشاره را به سوی مشکلات این حوزه نشانه می رود و می گوید: نبود آمار دقیق از میزان صادرات خدمات فنی و مهندسی، مشکلات بانکی و پذیرش نشدن ضمانت نامه های صادر شده از سوی بانک های ایرانی توسط بانک های خارجی، نبود فضای رقابتی سالم بین شرکت های توانمند و فعال صادراتی در استان، بوروکراسی شدید وزارتخانه ها و دستگاه های ذی ربط در کشورهای آسیای میانه، افغانستان و عراق برای استفاده صادر کنندگان از معافیت های گمرکی ورود ماشین آلات و تجهیزات به کشور هدف، بالا بودن نرخ صدور ضمانت نامه ها و آشنا نبودن فعالان این حوزه با قوانین و مقررات تجارت در کشورهای هدف و ضعف های حقوقی در قراردادهای بین المللی از جمله این مشکلات است. رئیس اداره بازرگانی خارجی سازمان صنعت، معدن، تجارت و بازرگانی خراسان رضوی به راهکارهایی که می تواند سنگ از پیش پای تجارت خدمات فنی و مهندسی بردارد نیز اشاره می کند و می گوید: بازاریابی قوی، تسهیل مسائل بانکی، تشکیل کنسرسیوم های صادراتی به تفکیک کشورهای هدف، شناخت کافی از محیط سیاسی و قانونی بازار هدف، برگزاری دوره های آموزشی با حضور استادان مجرب بین المللی و ملی نمونه هایی از راهکارهای این بخش محسوب می شوند.

■ حمایت های اندک، شرکت های کوچک

دبیر کل خانه صنعت، معدن و تجارت خراسان رضوی نیز مهم ترین نیاز برای تقویت صادرات خدمات فنی و مهندسی را ایجاد هلدینگ های بزرگ صادراتی در این بخش بیان می کند و در گفت و گو با خراسان در تشریح حجم صادرات خدمات فنی و مهندسی استان، ظرفیت ها و چالش های پیش رو می گوید: برآوردهایی که می توان از حجم صادرات خدمات فنی و مهندسی کشور کرد حدود چهار میلیارد دلار است که حدود ۱۰ درصد آن معادل ۴۰۰ میلیون دلار، سهم خراسان رضوی است.

اگرچه آماری که فیروز ابراهیمی به عنوان نماینده بخش خصوصی از میزان صادرات خدمات فنی و مهندسی ارائه می دهد با آمار ارائه شده امیر فخریان رئیس اداره بازرگانی خارجی سازمان صنعت استان، تفاوت چشمگیری دارد و خود نشان از بی آماری در این حوزه است اما ابراهیمی بعد از ارائه آن بی مقدمه سراغ مشکلات این بخش نیز می رود و می گوید: بازارهای هدف به لحاظ ساختارهای مالی و بانکی دارای مشکلات عدیده و به مراتب بیشتری از ما هستند و این موضوع تجار ایرانی فعال در این بخش را با مشکلات و موانع جدی روبه رو ساخته است البته باید اذعان کرد، حمایت های لازم هم در این حوزه صورت نمی گیرد.

وی ادامه می دهد: دنیا در حوزه صادرات خدمات فنی و مهندسی معمولا از هلدینگ های مالی توانمندی برخوردار است و اکنون مناقصات بزرگی برای پروژه های کلان در منطقه برگزار می شود که برنده آن ها شرکت هایی از کشورهای دیگر با توان فنی و مهندسی بسیار کمتر از شرکت های خراسانی هستند اما آن چه باعث این موفقیت می شود چیزی نیست جز این که شرکت های خصوصی ما کوچک مقیاس و در رقابت از نظر مالی دارای مشکل هستند. وی تاکید می کند: البته یک سری مباحث دیگر مانند حمایت های دولتی از بخش خصوصی نیز مطرح است و دغدغه هایی در این باره وجود دارد اما بخش بزرگی از ناکارآمدی ما به دلیل کوچک مقیاس بودن بخش خصوصی است و گرنه دنیا به شکل دیگری در حوزه صادرات برخورد می کند. مضاف بر این که در این ۱۰ سال گذشته به لحاظ تحریم ها از شرایط روز دنیا در حوزه فناوری عقب مانده ایم و با معیارهای روز دنیا تطبیق و تناسب نداریم.

■ مشکل بازاریابی

دبیر کل خانه صنعت، معدن و تجارت خراسان رضوی با تاکید بر این که تمامی حوزه های اقتصادی ما از تحریم آسیب دیده و خدمات فنی و مهندسی نیز متاثر از این موضوع است اضافه می کند: در بازاریابی صادراتی حمایت های لازم را نداریم زیرا بازارهای هدف را به سختی پیدا می کنیم و به دلایل متعدد که برخی ناشی از مشکلات درونی ماست برخی از این اهداف را به سرعت از دست می دهیم. در واقع عموما در حفظ بازارهای هدف صادراتی دچار گرفتاری جدی هستیم. به عنوان مثال ما سالانه ۱۵ درصد تورم داریم در حالی که این تورم در کشورهای دیگر منطقه وجود ندارد. ۲۰ سال قبل اگر نوشابه در یکی از کشورهای منطقه یک ریال بوده، امروز همان یک ریال است اما نوشابه یک ریالی در کشور ما طی یک سال به پنج ریال رسیده است و این تورم را بازارهای هدف ما نمی توانند تحمل کنند زیرا رقبای قوی در منطقه حضور دارند. وی ادامه می دهد: از طرفی دولت های مرکزی کشورهای هدف صادرات یا کشورهای رقیب یک سری پوشش های حمایتی یا مشوق های صادراتی برای صادر کنندگان خود پیش بینی می کنند که متاسفانه ما آن را نداریم. صادر کنندگان ما هنوز مشوق های صادراتی سال ۸۸ را طلبکار هستند و مجموعه این عوامل در کنار کوچک مقیاس بودن و مشکلات حاصل از تحریم ها و نبود ترانسفر پول به موفق نبودن ما دامن زده است و اگر بنا باشد به شرایط بهتری برسیم لازم است بر این موارد غلبه کنیم و سیاست گذاری های لازم را در این خصوص انجام دهیم.

■ هلدینگ خدمات فنی و مهندسی خراسانی در آستانه انحلال

اما از آن جا که یکی از بزرگ ترین ظرفیت های استان در حوزه خدمات فنی و مهندسی ساخت و ساز است، در این گزارش به سراغ رئیس هیئت مدیره انجمن انبوه سازان مسکن و ساختمان خراسان رضوی رفتیم.

محمود پژوم ابتدا به نفخات توجه دولت ها به صادرات خدمات فنی و مهندسی اشاره می کند و در این باره به خراسان رضوی می گوید: امروز شاهد هستیم که صدور خدمات فنی و مهندسی در بسیاری کشورها بر صادرات دیگر محصولات پیشی گرفته و ارز آوری قابل توجهی نیز برای آن کشورها در پی داشته است. وی ادامه می دهد: شرکت های فعال خراسان رضوی نیز در این حوزه از توانایی های بالایی برخوردارند تا جایی که بعد از تهران مقام دوم را در زمینه نیروهای فنی و کارآمد به خود اختصاص داده است. این توانایی ها در رشته خاصی متمرکز نیست و ظرفیت های بی نظیری از سد سازی و حفر تونل تا احداث ساختمان های اداری تجاری، سایت های نرم افزاری تاسیسات مکانیکی و برقی و نیروگاهی وجود دارد. با تکیه بر همین توانمندی ها بود که از پنج سال گذشته و برای بهره گیری از تجربیات شرکت های حقوقی و اشخاص حقیقی برخوردار از دانش فنی و مهندسی ،شرکت بین الملل هشتم در خراسان رضوی تاسیس شد. اما همین شرکت فعال در حوزه صادرات خدمات فنی و مهندسی به دلیل نبود حمایت ها اکنون در آستانه انحلال است. وی تاکید می کند: انتظارمان از مسئولان استان، مدیران کل، اتاق بازرگانی و سازمان های مربوط که در زمان تاسیس این شرکت استقبال خوبی داشتند اما متاسفانه برای ایجاد بستر و زمینه حضور و فعالیت این شرکت در خارج از کشور حمایت لازم را نکردند، این است که این شرکت را در یابند. اقدامات کارشناسانه زیادی برای این شرکت صورت گرفته است و اگر منحل شود، سالیان سال شاهد حضور چنین شرکتی در استان نخواهیم بود.

■ حمایت اقتصادی و سیاسی توامان لازم است

وی ادامه می دهد: خراسان رضوی برای تقویت صادرات خدمات فنی و مهندسی نیازمند تاسیس یک شرکت کلان بود به همین دلیل این شرکت ایجاد شد اما به رغم این که مطالعات ارزنده و قابل توجه و ارزشمندی برای حضور در کشورهایی مانند افغانستان، عراق، ترکمنستان، تاجیکستان، قزاقستان و سوریه انجام و با حضور نمایندگان فعال بخش های خصوصی این کشورها جلساتی نیز برگزار شد باز هم به دلیل وضعیت کشورهای هدف در حوزه های سیاسی و نظامی نتیجه ای حاصل نشد. به طور مثال در نجف برای ایجاد یک بیمارستان قرارداد منعقد کردیم و کار اجرایی نیز شروع شد اما متاسفانه با خطر حضور داعش در عراق مواجه شدیم و کارگاه ها تعطیل شد.

پژوم می افزاید: همگان اذعان دارند که صدور خدمات فنی و مهندسی به دیگر کشورها نیازمند حمایت سیاسی و اقتصادی مناسب و قوی است تا صادر کننده بتواند در کشور هدف حضور یابد اما متاسفانه ما در شرایط موجود امکان صدور خدمات فنی و مهندسی به کشورهای دیگر حتی کشورهای همسایه را نداریم و از حمایت های سیاسی خوب برخوردار نیستیم.

رئیس هیئت مدیره انجمن انبوه سازان مسکن و ساختمان خراسان رضوی ادامه می دهد: ترکمنستان مطالباتی در حوزه گاز از ایران داشت که با وجود برگزاری جلسات متعدد بین شرکت های مهندسی استان ، بابت همین مطالبات حاضر به خرید خدمات از ما نشد. این نشان داد که تمامی کشورها حمایت های لازم سیاسی اقتصادی را در این خصوص دارند اما ما از آن بی بهره هستیم. فعالان این حوزه در دیگر کشورها ضمانت نامه هایی برای پرداخت یا پیش پرداخت تعهدات در مناقصات بین المللی دارند و در حوزه ارزی هم با مشکلی روبه رو نیستند اما وجود این مشکلات پیش پای صادر کننده ایرانی راه را برای تقویت این حوزه مهم صادراتی مسدود کرده است .وی ابراز می کند: کشور ترکیه ، عراق و ترکمنستان حضور فعالی در حوزه صدور خدمات فنی و مهندسی دارند اما کیفیت کاری که ارائه می دهند، نسبت به کار صادر کننده ایرانی بسیار ناپایدارتر است . با این حال چون به لحاظ حمایت سیاسی و اقتصادی از ما موفق تر هستند، میدان رقابت را از ما گرفته اند . معتقدیم نیروهای توانمند و تجربیات ارزنده ای را در بسیاری از رشته ها داریم و از ابزار کار نه به صورت کامل اما در حد قابل توجهی برخورداریم اما در این وضعیت نقدینگی شرکت ها، نبود حمایت های اقتصادی و سیاسی هم کار را سخت کرده است.

■ نمی توانیم چشم اندازی برای صادرات خدمات فنی و مهندسی ترسیم کنیم

رئیس اتحادیه صادر کنندگان خراسان رضوی نیز بر این باور است که با روند کنونی نمی توانیم چشم اندازی برای صادرات خدمات فنی و مهندسی ترسیم کنیم . محمد حسین روشنک به خراسان رضوی می گوید: صادرات خدمات فنی و مهندسی به شکل صدور مصالح ساختمانی و اعزام نیروی انسانی یا سرمایه گذاری در کشورهای هدف شامل عمرانی و ساختمانی صورت می گیرد که می تواند به صادرات نرم افزارهای رایانه ای و حوزه هایی که به صادرات فنی و مهندسی با این عنوان گفته می شود نیز ختم شود هر کدام از این موارد جایگاه، شکل و شیوه ای دارد. برای مثال هم می توان صادرات مصالح ساختمانی را به عنوان صادرات خدمات فنی و مهندسی در نظر گرفت و هم صادرات ساخته های مبتنی بر دانش فنی و مهندسی را در این مقوله قرار داد. بخش دیگر هم اعزام نیروهای فنی و مهندسی است که در خارج از کشور به کار گرفته می شوند یا حتی شرکت های عمرانی که در خارج از کشور کار پیمانکاری را به عهده می گیرند یا در این حوزه سرمایه گذاری می کنند. به اندازه تنوع این حوزه مشکلات این نوع صادرات که از ارزآوری قابل توجهی برخوردار است نیز متنوع است. او ادامه می دهد: فرض کنید در کشورهای حاشیه خلیج فارس صادرات خدمات فنی و مهندسی داریم اما هیچ موقع نه کسی از آن ها گزارشی در این خصوص خواسته و نه ضرورتی داشته است بنابراین صادرات فنی و مهندسی ما به دلیل این که هیچ گونه امتیازی برای کسی که صادرات انجام می دهد نداشته ضرورتی هم برای اعلام آن نبوده است. یک مرغ دار مشهدی در ازبکستان مرغ داری ایجاد کرده و ساخت و تجهیزات را به آن جا منتقل کرده اما این مهم و اطلاعاتش جایی ثبت نشده است. همین بی آماری از مهم ترین مشکلات این حوزه است. انگار کسی نمی خواهد ظرفیت های صادراتی خدمات فنی و مهندسی را ببیند. اساسا آمار و اطلاعات ما از صادرات فنی و مهندسی کامل نیست حتی از حضور نیروی انسانی و سرمایه گذاری های صورت گرفته هم آمار کاملی نداریم. نوع دیگر مشکلات پیش پای صادرات خدمات فنی و مهندسی این است که ما در مناقصات و مسائل در خارج از کشور، پشتیبانی و حمایت و سرمایه نقدینگی و قدرت ریسک پذیری کمی داریم. یک دوره ای در قزاقستان و حاشیه خلیج فارس کار می کردیم. با این روند نمی توانیم دورنمایی را برای صادر کنندگان خراسانی ترسیم کنیم.

■ به دنبال مقاصد جدید باشیم

شایان ذکر است، از حیث اهمیت این موضوع ۲۵ اردیبهشت امسال نیز جلسه ای برای بررسی موانع پیش روی خدمات فنی و مهندسی استان با محوریت کمیسیون صادرات خدمات فنی و مهندسی اتاق بازرگانی خراسان رضوی در این اتاق تشکیل شده بود که رئیس کمیسیون صادرات خدمات فنی و مهندسی اتاق بازرگانی خراسان رضوی در این نشست گفت: بازار بعضی کشورها برای دریافت خدمات فنی و مهندسی رو به توسعه است و از این منظر باید ضمن شناسایی مقاصد جدید، ظرفیت تعامل مطلوبی را نیز فراهم آوریم. یکی از این کشورها عمان است که پیشنهاد می کنیم تعاملاتمان در حوزه این خدمات را در چهارچوب تعاملی با بخش های مرتبط داخلی و فعالان اقتصادی این کشور، توسعه ببخشیم.

محمدرضا رئیسی، رفع دشواری های بخش صادرات خدمات فنی و مهندسی را نیازمند ابتکاری ویژه دانست و تاکید کرد: یکی از موانع جدی ما بحث انتقال پول است. این روند اگرچه قابل انجام است اما عملا هزینه انتقال را ۷ تا ۸ درصد افزایش می دهد و باعث می شود تا خدمات ارائه شده قابل رقابت در بازار بین المللی نباشد.

در حالی میان اظهارات کارشناسان، صحبت از توان و ظرفیت های مهندسان خراسانی در صدور خدمات فنی به دیگر کشورها به میان آید که حتی آمار دقیقی از میزان این صادرات در دست نیست. با این وصف جای پاسخ به این سوال خالی است که چه زمانی باید فکری به حال بهره برداری از این ظرفیت ها در حوزه صادرات بکنیم، در حالی که هنوز به دنبال عرضه کالاهای تولید شده با فناوری پایین و قیمت تمام شده بالای خودمان به کشورهایی هستیم که اگرچه سال های پیش خریدار محصولات ما بوده اند اما حالا خودشان به صادر کنندگان منطقه ای و جهانی مبدل شده اند.

> نبود آمار دقیق از میزان صادرات خدمات فنی و مهندسی، مشکلات بانکی و پذیرش نشدن ضمانت نامه های صادر شده از سوی بانک های ایرانی توسط بانک های خارجی، نبود فضای رقابتی سالم بین شرکت های توانمند و فعال صادراتی در استان بوروکراسی شدید وزارتخانه ها و دستگاه های ذی ربط، بالا بودن نرخ صدور ضمانت نامه ها و آشنا نبودن فعالان این حوزه با قوانین و مقررات تجارت از جمله مشکلات حوزه صادرات خدمات فنی مهندسی است

جدول متوسط [شماره ۷۱۳۶]

طراح جدول: مریم احمدی

افقی: ۱- غذای کفش- بیم- پیوسته- سستی ۲- تشکر- معیت- دربان ۳- سود- مرطوب- عبادتگاه مسیحیان ۴- دفع مزاحم- گریان- طلا- خیزران- نت استمرار ۵- وسیله تکثیر قارچ- جوانمرد- شاد- سوریه سابق ۶- فرزندزاده- ابناهای تاریخی تهران که به دستور ناصرالدین شاه ساخته شد- برنده ۷- خزنده گزنده- دعا- سازمان جاسوسی آمریکا- غذای زمین ۸- همه- ساحل- مزه دهان جمع کن- سریع السیر- خط کش مهندسی ۹- بازیگر مرد سریال در قلب من- دانشکده- قلب قرآن ۱۰- تسکین- شتربان- واحد اندازه گیری زاویه ۱۱- گیاه- استر- زودباور- شناس

عمودی: ۱- مادر- سرزمینی ساحلی در جنوب شرقی ایران ۲- از حروف الفبای بیگانه- آبراهه- دور دهان ۳- شانه- مزار- پدر آذری ۴- سرنیزه- مقدار ۵- یار محمود- بحر ۶- استارت قدیمی- بیماری کم خونی ۷- هماهنگی ۸- سودای ناله- غیر خالص- دشنام ۹- چاقی- عدل- مقعر ۱۰- راز- ایستگاه قطار ۱۱- زادگاه ابراهیم- محرومیت ۱۲- زمانه- از فروع دین- مقام ۱۳- از حروف ندا- بیزاری- آخرین توان ۱۴- خوش گذرانی ۱۵- مسلمان- دوا ۱۶- اگر برعکس شود بزرگ می شود- جست و جوگر ۱۷- موش خرما- آشکار ۱۸- صاحب و مالک- فانتزی- عضو گزنده ۱۹- گشاده- نفت سیاه- لحظه ۲۰- نگارگری- الهه شکار

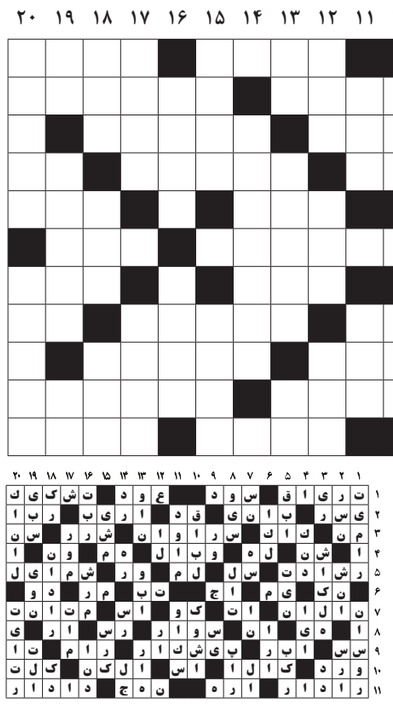

حل جدول شماره ۷۱۳۵

جدول سخت [شماره ۳۴۶]

طراح جدول: بیژن گورانی

افقی: ۱- ابریشم ناخالص- همان ضامن را گویند- معادل فارسی پلاسما- قلم انگلیسی ۲- گودال طبیعی پر شده از برف- گروهی از گیاهان علفی از خانواده آفتابگردان- دستگاهی برای تکثیر نوشته ۳- ورقه چاپی تبلیغاتی- نوعی شتر دوکوهانه- از پیامبران بنی اسرائیل- پسر امام حسن(ع) و شهید کربلا ۴- ریزنمرات- دنباله- مایعی برای ضدعفونی زخم- از اندام تنفسی ۵- سفیدآذری- اتاق بزرگ برگزاری مهمانی- ساز کریستوفری- آهنگ ساز آلمانی قرن نوزدهم ۶- چپاول شده- مرد بی زن- نوعی کامیون نظامی ۷- دستبند زینتی- از مقام های موسیقی قدیمی ایران- ستایش کردن- صوت شگفتی ۸- پارچه کهنه- ستون بندی سخت جانوران- شسته نشده- آب نما ۹- دربان- پیش رفته- بنیان گذار- از انواع حج ۱۰- گیاهی از خانواده جعفری- فاقدقوه سامعه- به وجود آمدن ۱۱- پیشوند سلب- دستیار- اختلاف رنگ دو منطقه تاریک و روشن همجوار- بدون استحکام.

عمودی: ۱- قدیمی ترین تذکره موجود از احوال شاعران پارسی گو اثر محمد عوفی ۲- آوانس- کشور اروپایی در همسایگی لهستان ۳- فرستاده- راه آشکار ۴- بخیل- شروع، آغاز ۵- عضو رونده- خواهش های نفسانی- پسوند فاعلی ۶- میوه ملین و اشتها آور- اسب زرد رنگ ۷- دعایی برای رونق کسب و کار ۸- نوعی نوشیدنی میوه ای- سیمی با مقاومت الکتریکی زیاد در برخی وسایل برقی ۹- همیشه- هدایت شدن ۱۰- از دل پرسوز برآید- غارت و چپاول- منقار ۱۱- نغمه- سوگند- دوتانون ۱۲- آب گوارا- آشیانه پرندگان ۱۳- لقب پادشاهان چین و ترکستان بود- دستگاهی برای خشک کردن موی سر ۱۴- از باشگاه های فوتبال ایتالیا ۱۵- همسایه چین- وسیله ای برای بیرون آوردن جنین از شکم مادر ۱۶- خاندان- دستگاه شکل دهی فلزات- نشانه مصدر جعلی ۱۷- کودن- سردار سپاه ابن زیاد در کربلا ۱۸- مهم ترین رکن تولید و سازندگی در کشور است- کندر ۱۹- آنزیم معده- بیماری سیاه رگ ۲۰- رمانی از سعید نفیسی، نویسنده ایرانی.

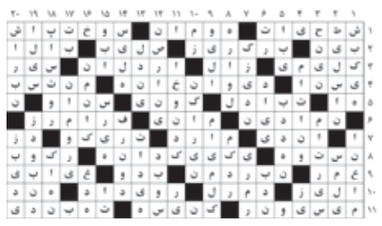
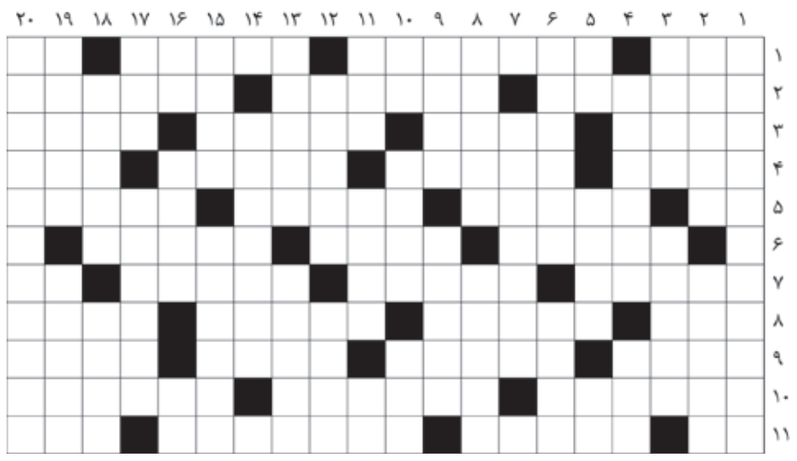
حل جدول شماره ۳۴۵